

Vrije wil en Uitverkiezing

Luther had nog niet een grote naam toen hij zich gedwongen voelde om een verweerschrift te schrijven tegen de christenhumanist (geen reformator!) Erasmus. Erasmus had een boek
5 geschreven getiteld 'over de vrije wil', waarin de redenering is: wij kunnen kiezen tussen het goede en het kwade. We hebben een vrije wil. Als we het goede doen is dat door onze vrije wil en als we het kwade doen evenzo.

Tegen deze gedachtegang verzette Luther zich in *De servo arbitrio*: over de slaafse wil. Voor Luther stond er veel op het spel. Als monnik had hij veel gedaan (biechten goede
10 werken) om dichterbij God te komen. Maar hij ervaarde het niet. Na zijn ontdekkingen in de brief aan Romeinen: werd het voor hem: alleen door het geloof, alleen door genade. Hij had het gevoel: bij Erasmus hangt het toch weer van de mens zelf af.

En dat staat weer gevaarlijk dicht bij het katholieke gedachtengoed van genade en verdienste, geloof en goede werken.

15 * *Hoe beleven wij nu in deze tijd deze woorden: genade, verdienste, geloof, goede werken?*

de lijn doorgetrokken

20 De benadering dat God alles doet en dat de mens uiteindelijk niets kan doen is consequent doorgevoerd in de leer van de uitverkiezing.

'Alles wat gebeurt is noodzakelijk. God werkt het goede en het kwade in ons. Zijn eigen goede werken in ons beloont Hij en zijn kwade straft Hij in ons.

25 Dit is de hoogste vorm van geloof Hem voor getrouw te achten die zo weinigen redt, zo velen verderft, Hem voor rechtvaardig te houden, die ons door zijn wil met onontwijkbare noodzakelijkheid tot verdoemenswaardigen maakt'

Luther, *De servo arbitrio*

30 De predestinatie noemen wij het eeuwige besluit Gods, waardoor Hij bij Zichzelf heeft vastgesteld wat Hij wilde dat van ieder mens zou worden. Want niet allen worden met gelijke conditie geschapen, maar voor sommigen wordt het eeuwige leven, voor anderen de eeuwige verdoemenis voorbeschikt (Calvijn Inst III 21,5). Het is wel een huiveringwekkend besluit, ik erken het, maar toch zal niemand kunnen
35 ontkennen dat God van te voren, voordat Hij de mens schiep geweten heeft hoe het met hem zou aflopen (Calvijn, Inst III 23,7)

de doorwerking

Men kan zeggen dat deze benadering van de reformatoren vrij geïsoleerd is gebleven.

40 Je kunt echter zeggen dat dit gedachtengoed in Nederland heeft wortel geschoten. In het begin van de 17e eeuw ontstond er een kerkelijk conflict tussen Arminius en Gomarus. Gomarus had het standpunt van de reformatoren, Arminius koos meer voor een middenweg. Er werd een nationale synode samengeroepen, waarin eerst de remonstranten er uit werden
45 gewerkt en vervolgens de dordtse leerregels werden vastgesteld.

Dat God aan sommigen in de tijd het geloof schenkt en aan andere niet komt voort uit zijn eeuwig besluit... Volgens dit besluit vermurwt en buigt Hij naar zijn raad genadig de harten der uitverkorenen om te geloven, hoewel zij hard zijn, maar hen, die niet zijn verkoren, laat Hij naar zijn rechtvaardig oordeel in hun boosheid en hardheid. Hier voornamelijk doet zich aan ons die diepe, barmhartige en tevens

rechtvaardige onderscheiding van de mensen voor, die allen in éénzelfde toestand van verderf zijn; dat is het besluit van Verkiezing en verwerping, dat in het Woord van God geopenbaard is. (Dordtse Leerregels I 6)

- 5 De gevolgen van de Dordtse synode waren in Nederland groot.
De 'remonstranten' werden uit hun ambt gezet en moesten noodgedwongen voor zichzelf beginnen.
De grote vraag die met deze rigide verkiezingsleer ontstond was: hoe kunnen we nog zeker van ons heil zijn, als het toch al van eeuwigheid is besloten.
- 10 Hierover wordt al gesproken in de Dordtse Leerregels:
Van deze eeuwige en onveranderlijke Verkiezing tot genade, worden de uitverkorenen op hun tijd, hoewel in verschillende trappen en ongelijke mate, verzekerd; niet doordat zij de verborgenheden en diepten van God nieuwsgiering doorzoeken, maar doordat zij de zekere vruchten van de Verkiezing die in Gods
- 15 Woord worden getoond - het ware geloof in Christus, kinderlijk ontzag voor God, droefheid naar Gods wil over de zonde, honger en dorst naar de gerechtigheid - in zichzelf met geestelijke en heilige blijdschap waarnemen.
- * *Wat vindt U van deze benadering?*
- 20 In de tweede helft ontstond de zogenaamde **nadere reformatie**. Theodorus à Brakel schreef over 'de trappen des geestelijken levens'. En uit angst voor misbruik deden velen niet meer mee aan het avondmaal (vgl. Jansenisme). Andere namen zijn Van Lodenstein, Gerhard Tersteegen, Johannes Verschuur, Wilhelmus Schortinghuis. In de kringen van de 'bevinding' worden deze schrijvers nog steeds gelezen.
- 25 Je kunt zeggen dat de 'zwarte-kousen-kerk' (een typisch nederlands verschijnsel) een uitloper is van de Dordtse Leerregels.

uitverkiezing in de Bijbel

* *Lezen Rom 9:1-18*

- 30 In het N.T. bestaat geen uitverkiezingsprobleem maar een uitverkiezings evangelie. Het woord 'uitverkoren' betekent: hoe is het mogelijk dat ik er ook bij mag horen!
De aartsvaders waren brekebenen en brokkepiloten.
Mozes was een moordenaar.
- 35 De discipelen waren eenvoudige ongeletterde mensen.
Zacheüs rekende nergens meer op en werd toch opgezocht door Jezus.
Uitverkiezing betekent: God doet een keuze voor zondaren.
Deze toevallige scholier, deze stormvogel, deze padvinder, deze bakvis, wat doet die hier in de kerk?
- 40 Vanwaar? Waarheen? Waarom? Waartoe?
Levensvragen en geen antwoord.
Een hart en geen grond.
Diepte, eeuwigheid.
O. Noordmans, Herschepping, 58
- 45 Uitverkiezing duidt dus hetzelfde aan als het woord genade. Het is geen randbegrip, maar 'die Summe des Evangeliums'.
Noordmans zegt: de evangeliën staan te vibreren op de predestinatie.

Wat voor de wereld *dwaas* is,
heeft God uitverkoren
om wijzen te beschamen.
En wat voor de wereld *zwak* is
5 heeft God uitverkoren
om wat sterk is te beschamen.
En wat voor de wereld *onaanzienlijk* en *veracht* is
heeft God uitverkoren
- *dat wat niets is* -
10 om aan hetgeen wel iets is zijn kracht te ontnemen,
opdat geen vlees zou roemen voor God.
1 Cor 1:27-30